

☐ KMEČKI UPORI NA SLOVENSLEM

Upor	Koroški	vseslovenski	Slovensko hrvaški	Drugi vseslovenski	Tolminski
Čas	1478; 4 meseci	1515; 5 mesecev	1573; 14 dni	1635; 2 meseca	1713, 2 meseca
Obseg	2000km ²	20 000km ²	5000km ²	15 000km ²	2500km ²
Dežele	Koroška	Kranjska, Koroška, Štajerska	Hrv.Zagorje, Posavje, J del Štajerske	Štajerska, Kranjska	Tolminska
Št.ljudi	3000 (600)	80 000	12 000	15 000	720 posesti

Upiranje kmečkega prebivalstva se pojavlja že od 13.st dalje in se do 15.st , ko pride do poslabšanja razmer, stopnjuje; končajo pa 1848, z odpravo fevdalnega sistema pri nas. Kmečki upori predstavljajo pomembno obdobje v naši zgodovini, ker kljub porazom **rahljajo fevdalni sistem** in pripomorejo k **rasti kmečke ter narodne samozavesti**.

1) VZROKI

-- *turški vpadi*, posledično zvišani davki, črna vojska, povečana neizmerjena tlaka..

-- *fevdalci zahtevajo vedno nove dajatve in povečujejo stare*; kmetje zahtevajo staro pravdo (dajatve, ki so zapisane v urbarijih)

-- *omejevanje kmetov pri svobodnem razvoju podeželske trgovine*

-- *nečloveški odnosi fevdalcev do podložnikov*

-- *naravne katastrofe (kuga,lakota,potres (1511)—zajame Kras,Notranjsko,Tolminsko,Gorenjsko)*

Kmetje se v procesu priprave na upor organizirajo v **kmečke zveze-punte**; pri tem se zgledujejo po meščanskih zvezah. Njihove zahteve:

~ *sodelovanje pri soodločanju odrejanja davkov in dajatev*

~ *sodelovati pri sodnih postopkih (poleg fevdalca na procesu prisoten tudi predstavnik kmetov)*

~ *večja vloga kmetov pri obrambi pred Turki*

~ *sami naj bi urejali odnose z vladarjem, mimo fevdalcev*

~ *beseda pri sprejemanju/ odstranjanju duhovnikov*

2) UPORI

☐ KOROŠKI KMEČKI UPOR; 1478

~ ustanovijo punt/kmečko zvezo, in postavijo svoje zahteve (že prej naštete)

~ **poleg kmetov se uprejo tudi meščani**- obrtniki, trgovci, rudarji

~ 1478, ko so v deželo prišli Turki, se jim 3000 puntarjev postavi po robu; v dejanskem napadu pa jih **sodeluje le 600**

~ **Turki jih zlahka premagajo in se nad njimi kruto znesejo**

~ **prav tako jih za upor kaznujejo fevdalci: povečajo dajatve, voditelje usmrtilo, uničujejo premoženje**

☐ VSESLOVENSKI KMEČKI UPOR; 1515

~ **je največji upor na Slo.tleh**, zajame 80 000 prebivalcev

~ poleg starih težav, jih spremljajo še nove: vojna z Beneško republiko (1508-16),ki onemogoča trgovino; potres 1511

~ organizirajo kmečko zvezo, zahtevajo Staro pravdo

~ **v tem uporu prvič natisnejo besede: »Le vkup,le vkup uboga gmajna«**

~ **napadajo gradove**; zato se jim fevdalci maščujejo z Bitko pri Celju, kjer pade 2000 kmetov; puntarjem naložijo dodatni davek-
»puntarski davek-fenik«

~**vzroki za hiter poraz kmetov:**

--*slaba oborožitev(orožje je preprosto delovno orodje; so enote pešcev brez vojaških izkušenj..)*

--*fevdalci so vojaško izkušeni, imajo konjenico*

--*kmetje so politično naivni, neizobraženi; verjamejo v cesarsko pravičnost in dobroto*

--*kmečka vojska je razdrobljena, ni enotne povezave*

☐ HRVAŠKO-SLOVENSKI KMEČKI UPOR; 1573

~ **najpomembnejši upor**, sodeluje 12 000 kmetov

~ **programsko in organizacijsko je bil najbolje pripravljen**

~ edini upor, ki **se ne ozira na državne meje** (Hrvaško Zagorje, ob reki Sotli, Štajerska)

~ razpoznavni znak upora je petelinje pero

~ kmečka vojska razdeljena na 3 skupine:

- **1.skupina: vodja: MATIJA GUBEC**

- **2.skupina: vodja: ILIJA GREGORIĆ**

- **3.skupina: vodja: IVAN PASANEC**

~ po predvideni zmagi so **imeli program organizacije področja:**

- pobiti gospodo

- ustanovitev cesarskega namestništva v Zagrebu (priznavajo le cesarja na Dunaju)

- sami bi pobirali davke,dajatve in skrbeli za Vojno Krajino

- sami bi odstranjevali/ sprejemali župnike, duhovnike..

- izbris deželnih in državnih meja; glavno mesto Zagreb

~ **z novo državno organizacijo bi to postala KMEČKA DRŽAVA**

~ spopadejo se v več bitkah:

- bitka pri Krškem

- **bitka pri Dolnji Stubici** (ubitih 3000 kmetov, zadnja bitka); po tej bitki sledi maščevanje:

* **čez nekaj dni sledi »kronanje Matije Gubca v Zagrebu«**; okronali so ga z razbeljeno krono in ga razčetrverili ; z ostalimi puntarji pa kruto obračunavali še naslednje mesece

☐ Vsi kmečki upori so bili premagani:

- slaba organiziranost in nepovezanost vojske; delovali so lokalno

- zaradi naivnosti in politične neizkušenosti

- brez vojaškega znanja, slaba oborožitev, razdrobljenost vojske

☐ **Uporom je sledilo kruto fevdalno maščevanje:**

- pohod plemiške vojske (ropanje, uničevanje, požiganje)
- upornike so pobijali, obešali, natikali na kole
- uveden je puntarski davek, poveča se tlaka

☐ **Odmev v umetnosti:**

- pesnik Anton Aškerc: Kronanje v Zagrebu
- pesnik France Prešeren: Sonteni vnc (8.sonet)
- slikar Gojmir Anton Kos: Boj pri Krškem
- slikar Krsto Hegedušič: Boj pri Dolnji Stubici